

Інтегрований бібліотечний

Інтегрований бібліотечний

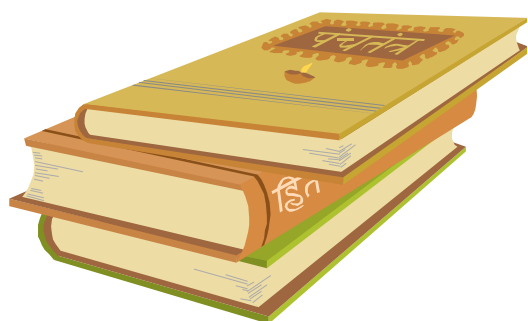
урок

для 6 класу

на тему

«Подорож до Книгограду»

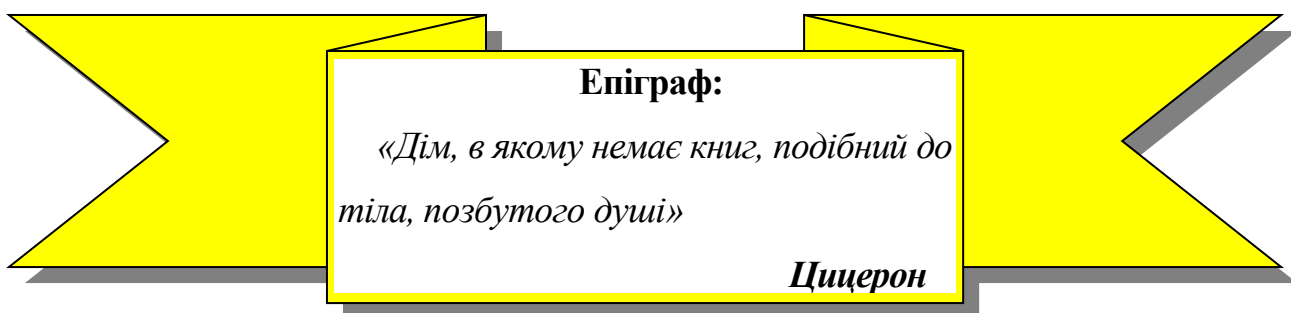
«Подорож до Книгограду»



## Інтегрований бібліотечний урок для 6 класу на тему «Подорож до Книгограду»

**Мета уроку:** дати учням загальні відомості про книжку як історичну пам'ятку людства; ознайомити з основними історичними етапами створення книги, допомогти учням зорієнтуватися у книжковому світі; навчити користуватися додатковою літературою і каталогом; сприяти відвідуванню школярами бібліотек, залучати їх до книг, формувати вдумливого та уважного читача.

**Обладнання:** ілюстрації до художніх творів; куточок, присвячений українській духовності; виставка книг з історії книгодрукування, про книги та читання.



### Основний зміст уроку.

**Вступне слово вчителя.** Дорогі учні! Сьогодні в нас бібліотечний урок і водночас своєрідне свято бібліотекаря. Ми будемо проводити його у формі гри (уявної мандрівки) за такою темою: «**Подорож до Книгограду**», а епіграфом послужать слова древнього мудреця Цицерона: «Дім, в якому немає книг, подібний тіла, позбутого душі». І це - дійсно так, бо книга - святиня, без якої немислиме життя людини, без книги воно стає сірим, одноманітним і буденним. Тому з книгами ми йдемо по життю, з ними почуваємо себе впевненішими і мудрішими.

Сьогоднішня мандрівка ставить перед нами та мету: дізнатися про перші книжки, навчитися орієнтуватися в книжковому світі. Допоможе нам у цьому виставка книг про книги та читання.

**Перша зупинка має назву: «Книги - діти розуму» (Джонатан Свіфт).**

Ми дізнаємося про те, як книга прийшла до людей і яке вона має значення для розвитку людства. Почну з висловлювань про книгу:

➤ *У книгах - світло мудрості*

*(«Повість минулих літ»);*

➤ *Книга - морська глибина.*

*Хто в ній пірне аж до дна,*

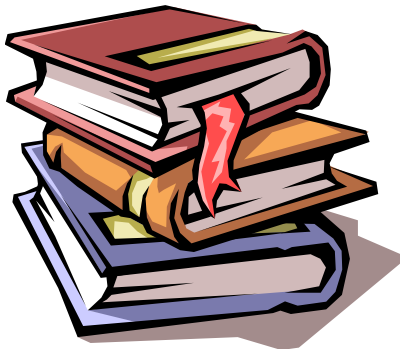
*Той, хоч і труда мав досить,*

*Дивнії перла виносить.*

*(І. Франко)*

А тепер наша творча група запропонує вашій увазі вірші про книгу Дмитра Павличка та Марини Цвєтаєвої:

**Читець (декламує вірш Дмитра Павличка).**



*У книги люди, наче бджоли в соти,*

*Знесли духовний, чародійний мед.*

*Сліпцеві очі ним потри, і вмить,*

*Побачить сонце й голубі висоти,*

*Відчує мислі найстрімкіший лет,*

*Збагне людські страждання і турботи,*

*Поможе іншим темряву збороти,*

*Рвучи з очей пов'язку чорних лент!*

*Благословенна та ясна година,*

*Коли буквар до рук бере дитина,*

*Коли читає «Кобзаря» юнак,*

*Коли Франка «огромнії сонати»*

*Підносять дух, коли говорить Гете,*

*Шекспір, Міцкевич, Лермонтов, Бальзак.*

**Читець (декламує вірш Цвєтаєвої «Книги в красном переплете»).**



*Из роя детского житья  
Вы мне привет прощальный шлете,  
Не изменившие друзья  
В потертом красном переплете.  
Чуть легкий выучен урок,  
Бегу тотчас же к вам, бывало.  
«Уж поздно!!» - «Мама, десять строк!»  
Но, к счастью, мама забывала.  
Дрожат на люстрах огоньки...  
Как хорошо за книгой дома!  
Под Грига, Шумана, Кюи  
Я узнавала судьбы Тома...  
Темнеет... В воздухе свежо...  
Том в счастье с Бекки полон веры.  
Вот с факелом индеец ДЖО  
Блуждает в сумраках пещеры...*

**Читець (продовжує декламувати вірш Марини Цвєтаєвої):**

*Кладбище... Вещий крик совы...  
(Мне страшно!) Вот летит чрез кочки  
Приемыш чопорной вдовы,  
Как Диоген, живущий в бочке.  
Светлеет солнца тронный зал,  
Над стройным мальчиком - корона...  
Вдруг - нищий! Боже! Он сказал:  
«Позвольте, я наследник трона!»*

*Ушел во тьму, кто в ней возник.*

*Британии печальны судьбы...*

*О, почему средь красных книг*

*Опять за лампой не уснуть бы?*

*О золотые времена,*

*Где взор смелей и сердце чище!*

*О золотые имена:*

*Гек Финн, Том Сойер, Принц и Нищий*

**Учитель.** Я хочу звернутися до вас, учні, з таким запитанням: «Чому Свіфт казав, що «Книги – це діти розуму?»» .Як ви розумієте цей вислів? Поясніть його, використовуючи цитати з прочитаних віршів.

Думаю, що цікавою і корисною буде для нас інформація, яку підготувала творча група на **тему «Як книга прийшла до людей»**.

**1 учень.** Давним-давно на землі книжок не існувало, бо люди ще не вміли їх робити. Але потреба записувати, передавати іншим якісь відомості, досвід, знання виникла у людей дуже давно. Тож «сторінками» найдавніших книжок стали стіни печер, каміння, сокири вояцькі щити. Писали на всьому й абичим. Бо ж не було тоді ані паперу, ані олівців, не знали люди і літер - їх замінювали малюнки.

**2 учень.** Згодом винайшли перші абетки, додумалися писати на глиняних табличках, потім їх сушили і випалювали на вогні. Та хіба на таких сторінках-цеглинах багато напишеш? До того ж ці книжки були важкі та незугарні! Коли, скажімо, якийсь учений збирався в дорогу і брав із собою дві-три такі «книжки», йому потрібен був віз.

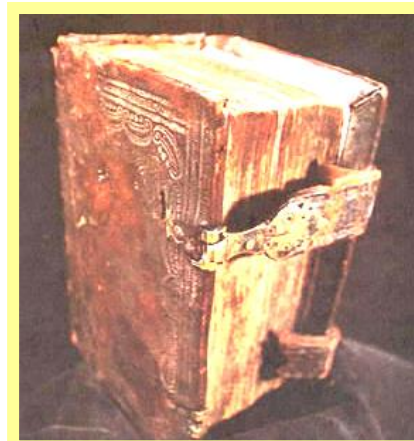
**3 учень.** У далекій Африці, на берегах повноводних річок, простягнулися нескінченні зарості болотяної рослини — папірусу. Люди використовували його на будівництві. Якось один чоловік лагодив хату. Розрізав стеб-



лину папірусу, витяг волокнисту серцевину, поклав на осонні. Через деякий час він побачив, що волокна перетворилися на сухі вузькі стрічки.

**4 учень.** Ще більше здивувався чоловік, побачивши, що стрічки добре вбирають фарбу. Значить на папірусі можна писати! Відтоді з'явилися книжки, а краще сказати - сувої з папірусу. Писати на сухих стеблах папірусу було зручно, але через кілька років такі «книжки» ламались і розсипалися.

**5 учень.** Цар Пергамського царства Ємен I вирішив створити бібліотеку, яка б перевершила Олександрійську. Про це дізнались єгипетські фараони і заборонили вивозити папірус до Пергамського царства. І тоді Пергамі знайшли інший матеріал для письма. Вироблявся він зі шкіри телят і ягнят. Цей тонкий і надзвичайно міцний матеріал називали пергамент. Великий аркуш пергаменту згинали у вигляді зошитів зшивали й утворювалася книга, подібна до сучасної.



**6 учень.** Декілька пергаментних книг, створених у Київській Русі, збереглися й донині. Однією з них є «Остромирове Євангеліє».

Крім пергаменту, на Русі писали ще й на корі звичайної берези – бересті. З історії ви добре знаєте про берестяні грамоти.

**Учитель.** Отже, ми дізналися про такі матеріали для письма, як глиняні таблички, папірус, пергамент, береста. А де ж почали застосовувати для письма папір і де вперше його було виготовлено?



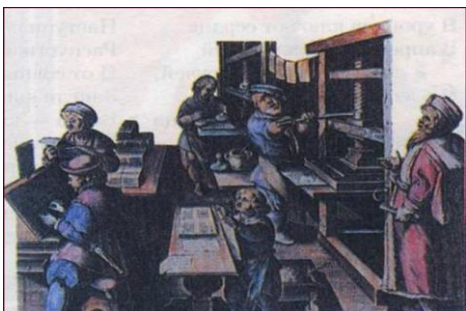
**1 ученик.** Справжній папір, на якому пишуть сьогодні, навчилися робити 2 тисячі років тому у Китаї. Тоді і почали писати книги, бо перші книги були рукописними, й одну книжку бувало переписували декілька років. Китайці довго тримали в секреті виготовлення паперу. За розголошення секрету його виготовлення майстра чекала смертна кара.

**2 ученик.** І лише у XIII ст. навчилися виготовляти папір



у країнах Європи. Та з винайденням паперу робити книжки було ще дуже важко. Адже їх писали від руки спеціально навчені майстри – переписувачі. Вони писали уставом, на півуставом та скорописом, тобто красивими літерами з елементами прикрашання та звичайними, без прикрас, літерами.

**3 ученик.** Така робота тривала місяцями, роками, а то й десятиріччями. Потім книгу «одягали» в оправу, оздоблену сріблом, золотом, дорогоцінними каміннями. Оправи закривали застібками, деякі зачиняли на замок. Коштували книжки дуже дорого.



**4 ученик.** Так минали роки, а попит на книжки зростав і люди почали думати над тим, як пришвидшити і спростити процес виготовлення книги. І придумали: спочатку текст вирізали на дощі, а потім отримували відбиток. 1447 року

німець Йоганн Гуттенберг виготовив окремі букви, відливши їх із металу.

**5 ученик.** Відтоді друкарні з'являються в різних містах і країнах. Відомий білоруський просвітитель і перекладач Франциск Скорина організовує друкування книжок у Празі і Вільнюсі. 19 квітня 1563 року чудові майстри Іван Федоров і Петро Мстиславець у Москві почали складання першої датованої російської друкованої книги – «Апостол».

**6 ученик.** Першим букварем, виданим в Україні, був «Буквар» («Азбука»), надрукований у 1574 році у Львові Іваном Федоровим. Книжка складалася з абетки, складів, зразків відмінювання і короткої читанки. Це був перший друкований підручник у східних слов'ян, який знайдено в Римі 1927 року. Зберігається в бібліотеці Гарвардського університету в США.



**Учитель.** Сьогодні на наш урок ми запросили «**Її Величність Книгу**».

«Книга» повідомить цікаву інформацію про себе.

«**Книга**». З певністю можна сказати, що за часів Київської Русі книжка була у великій пошані. Так в одній з них читаємо: «Ум без книг, як птиця без крил. Як і вона злетіти не може, так і ум не домислиться досконалого розуму без книг». Для

того, щоб виготовити одну копію рукописної книжки, необхідно було працювати не один день і не один місяць. Тому переписувачі їй раділи, закінчивши роботу. І частенько залишали на згадку таку приписку: «Як радіє заєць, вирвавшись із тенет, а птах — із сіті, а боржник — од лихваря, а холоп — від господаря, так само радіє переписувач, закінчивши книгу, дописавши останню сторінку».



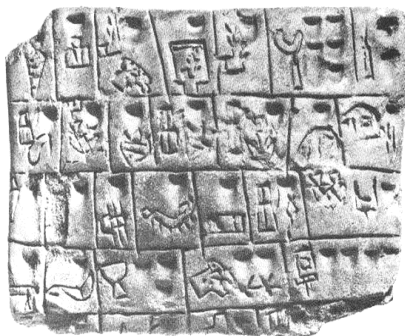
У Давній Русі переписувачі книг вигадливо прикрашали рукописні сторінки. Вони виділяли першу літеру рядка і надавали їй незвичайної форми та яскраво розфарбовували. Ось чому ми кажемо: «З червоного рядка».

**Учитель.** Наступна зупинка нашої уявної мандрівки має назву: «У гості до книжкового дому».

Щоб ви отримали краще уявлення про бібліотеку, до нас прибула гостя, бібліотекар школи. Запрошуємо її до слова.

**Бібліотекар.** Слово «бібліотека» — грецького походження, а перекладається так: «біблію» — книга, «тека» — зберігання. Отож, це місце, де зберігаються книги.

Бібліотеки мають свої давні історії. В Стародавньому Єгипті бібліотеки мали дуже гарну назву: «Аптека душі» або «Притулок мудрості», або «Будинок життя», але користуватися ними могли тільки багаті знатні люди, фараони та жерці храмів. Для простого люду вхід до бібліотеки був закритий.



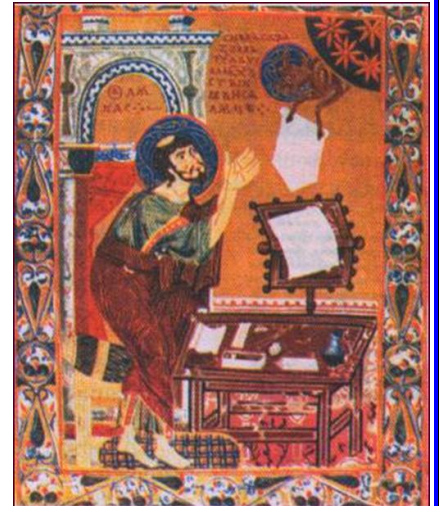
Були бібліотеки і в Передній Азії ще в VII-VI тисячолітті до н.е. Археологи при розкопках знайшли залишки палаців, в одному з яких була бібліотека, яка налічувала 30 тис. книг. Всі вони згоріли, тому що були зроблені з глини.

У нас на Батьківщині, ще за часів Київської Русі, книга була у великій пошані. Відомий школярам з іс-



торії київський князь Володимир Святославович (жив він тисячу років тому) відкривав школи, спеціальні майстерні, де переписували, розмножували книги. А в часи князювання Ярослава Мудрого в Києві при Софійському соборі за-сновується перша у Київській Русі бібліотека.

Сиділи переписувачі в соборі, переписували книги, перекладали з інших мов. Потім з Києва книги потрапляли до інших міст. Варто нагадати, що коштували тоді книги дуже дорого, виготовлялися вони з пергаменту. А ще ж палітурка! Її оздоблювали коштовним камінням, золотом, сріблом. Тому не дивно, що до полиці книги частенько прикріплювали ланцюгом.



З «Повісті минулих літ» — нашого славного літопису — ми дізнаємось про таке: «Любив Ярослав книги, читав їх часто: і вдень, і вночі. І зібрав скорописців багато, і перекладали вони з грецького на слов'янське письмо. Написали книг вони велику силу, ними повчаються віруючі люди і тішаться плодами глибокої мудрості. Начебто один хтось зорав землю, а другий посіяв, а інші жнуть і споживають багату поживу...

Велика бо користь від навчання книжного. Книги - мов ріки, які наповнюють собою увесь світ; це — джерело мудрості, в книгах — бездонна глибина, ми ними втішаємося в печалі, вони — узда для тіла й душі, в книгах — світило мудрості... „.. якщо старанно пошукати в книгах мудрості, то знайдеш велику втіху і користь для своєї душі».

На жаль, книги з бібліотеки Ярослава Мудрого не дійшли до нас. Після захоплення Києва ханом Батиєм у 1240 році доля їх невідома. Є припущення про те, що кияни надійно заховали від ворогів цей безцінний скарб. Де саме? Поки що невідомо. Може, комусь із наших читачів поталанить: виросте, вивчиться і знайде книгозбірню, свідчення віків про давню культуру наших предків.

Про бібліотеку, засновану в далекому XI столітті, нам нагадає пам'ятний знак, установлений на території заповідника «Софійський музей». На камені зображено

Ярослава з книжкою в руках і викарбовано рядки з літопису: «Року 6545 (1037) Ярослав цей, син Володимира, засіяв книжними словами серця вірних людей. Велика ж бо користь людині від учення книжного».

**Учитель.** Зараз ми послухаємо повідомлення, пов'язані з бібліотекою, під рубрикою «**Це цікаво**». І знову це зробить творча група.

**1 учень.** У Давній Русі книги складались у коробки. Так вони краще зберігались. У далекому минулому книги зберігалися під монастирськими склепіннями, прикуті ланцюгами.

**2 учень.** Забудькуваті читачі були в усі часи. Так у 1975 році в одну із англійських бібліотек була повернена книжка «Вчись в'язати та вишивати», читачка так захопилася нею, що протримала її 43 роки.

**3 учень.** Рекорд неухважності був зафіксований у бібліотеці Кембріджського університету, куди книга була повернена через триста років! Отож, дійсно, краще пізно, ніж ніколи!

**Учитель.** Відомий російський класик Л.Толстой радив: «Читати все не варто, читати потрібно лише те, що відповідає на запитання, які виникають». Тому знову ми звертаємося до бібліотекаря, який нам допоможе зорієнтуватись у книжковому світі, навчить вибирати необхідну і цікаву книгу.



**Бібліотекар.** Важливо знати, що всередині книги, крім сторінок тексту, є *титул*, а в окремих випадках і *шмуцтитул*, і *фронтиспіс*. На титулі (титульній сторінці) вміщують назву книги, прізвище автора, художника, назву видавництва, місце і рік видання, вказують, для кого вона призначена. Титул є також першою сторінкою книги. На звороті титулу друкують анотацію — короткий зміст книги. Шмуцтитул - окремий аркуш у книзі з назвою частини або розділу. Інколи шмуцтитул розміщують у верхній частині першої сторінки тексту даного розділу (частини).

*Фронтиспіс* — це малюнок, розташований поруч з титулом, на лівій сторінці. Він відображає характер всієї книги, або є ілюстрацією до найважливішого

епізоду. Це може бути також і портрет автора або головного героя твору.

Є в книзі й *вихідні дані*. Це паспорт книги. Тут можна знайти ім'я та по батькові автора, його прізвище, прізвища видавничих працівників, які доклали; рук і вміння до створення книги (редактор, художній редактор, технічний редактор, коректор, відповідальний за випуск). Тут знайдемо, коли книжку здано до набору в друкарню і коли її почали друкувати, який її формат, тираж та ціна, а також - адреса поліграфічного підприємства, де виготовляли книгу.

*Анотація* до книги, зазвичай, розміщується на звороті титулу і слугує для попереднього ознайомлення читачів зі змістом книги. Іноді в анотації містяться елементи оцінки книги та короткі відомості про її автора. Таким чином, анотація — це один із важливих компонентів довідкового апарату книги.

Часто наприкінці книги можна знайти *бібліографію*. Це список книжок та статей на тему, що розглядається, або покажчик використаної літератури. За літературою, вказаною у бібліографії, можна більш докладно розглянути питання, що цікавлять читача.

*Каталог* — це складений у певній послідовності перелік книг. Це своєрідне «серце» кожної бібліотеки. Саме завдяки каталогам можна швидко дізнатися, чи є необхідна книга в бібліотеці. Для того, щоб легко було знайти потрібну книгу, існують різні види каталогів. Наприклад, алфавітний, в якому відомості про книги розміщені в алфавітному порядку; систематичний — де відомості про книги систематизовані за якимись ознаками.

**Учитель.** Завершує нашу уявну мандрівку **зупинка** з такою назвою: «**У шафі в мене - скарби століть...**» (Давид Кугультинов), або «**Твоя домашня бібліотека**». Бібліотекар розповість про умови зберігання книг у домашній бібліотеці.



**Бібліотекар.** Важливо знати, що книги у домашніх шафах краще ставити не абияк, а у певному порядку. Окремо — художні (вірші, казки, оповідання, повісті), окремо — науково-

пізнавальні (про природу, техніку, науку тощо). У кожному з цих підрозділів зручно ставити книжки за абеткою; добре, коли бібліотека різноманітна за своїм характером, тому зручно, коли під рукою будуть і словники, і збірки прислів'їв та приказок. Необхідно берегти книги, тримати їх у гарному стані. При користуванні не слід робити поміток на її полях, загинати сторінки. Книжка від цього псується. Не варто вкладати між сторінок зайві предмети, треба пам'ятати, що пил і волога — запеклі вороги книги. Згубно діє на книжку і пряме сонячне проміння, від цього книги вицвітають, а також руйнується папір. На полиці книжки мають стояти вільно. Між верхніми обрізами книжок і верхньою полицкою слід залишити вільне місце для проникнення повітря.

**Учитель (робить підсумок уроку).** Мандрівка наша закінчена. Дякую всім за участь у ній і висловлюю сподівання, що від сьогоднішнього дня ви ще більше будете любити книгу, яка є джерелом знань, бо тільки знання є нашим порятунком, вони можуть зробити нас духовно сильними, чесними, розумними людьми, які здатні щиро любити людину, поважати її працю і сердечно любоватися прекрасними плодами її безперервної великої творчості.

Бажаю успіхів вам на цій стежині пізнання!